

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΗ 24 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2021

A1.

α) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 25 « Η Ελλάδα...εξέλιξη του κλάδου».

β) Βλέπε σχολικό βιβλίο σελ. 28 « Το μεγάλο πλεονέκτημα [της Ε.Τ.] ... επέβαλλε την κυκλοφορία τους» .

A2. α) Λ β) Λ γ) Σ δ) Λ ε) Λ

A3. Απάντηση από το σχολικό βιβλίο:

Βλέπε σελ. 28 «Προοδευτικά οι εργασίες ελληνικού χώρου.»

A4. Απάντηση από το σχολικό βιβλίο

Βλέπε σελ. 31-32 «Το 1830...κρατικής του συγκρότησης» και «στις χερσαίες συγκοινωνίες ... δρόμων.»

ΟΜΑΔΑ Β΄

B1.

α) Από τα πολλά προβλήματα που κληροδότησε η οθωμανική κατοχή στο νέο ελληνικό κράτος, ξεχώριζε για την έκταση, τη σημασία και την πολυπλοκότητά του το ζήτημα των «εθνικών γαιών». «Εθνικές γαίες» ήταν οι ακίνητες, οι κτηματικές ιδιοκτησίες των Οθωμανών στις περιοχές που περιήλθαν στον έλεγχο του ελληνικού κράτους. Η γη αυτή ανήκε είτε στο οθωμανικό δημόσιο είτε σε μουσουλμανικά ιδρύματα είτε σε ιδιώτες, ως ιδιοκτησία ή ως δικαίωμα νομής (εκμετάλλευσης).

Οι περιουσίες αυτές περιήλθαν στην κυριότητα του ελληνικού κράτους «επαναστατικώ δικαίω». Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει και η Καρούζου στο έργο της «Θεσμικό πλαίσιο και αγροτική οικονομία», η οποία υποστηρίζει ότι το πρόβλημα των εθνικών γαιών ήταν συνέπεια της επανάστασης, αφού οι ιδιοκτησίες που ανήκαν σε Τούρκους, μετά τη φυγή τους, αποτέλεσαν πλέον ιδιοκτησία του ελληνικού κράτους. Το ίδιο ίσχυσε και για τις ιδιοκτησίες που ανήκαν σε τουρκικά ευαγή ιδρύματα.

Για τις ελληνικές επαναστατικές κυβερνήσεις αποτέλεσαν το πρώτο και, ουσιαστικά, το μόνο κεφάλαιο στη διάρκεια του πολέμου, γι' αυτό και χρησιμοποιήθηκαν ως υποθήκη για τη σύναψη δανείων ή ως μέσα εξασφάλισης εσόδων, μέσω της εκποίησής τους. Η έκταση των γαιών αυτών μπορεί να υπολογιστεί μόνο κατά προσέγγιση, καθώς το σχετικό με την έγγαιο ιδιοκτησία οθωμανικό καθεστώς ήταν περίπλοκο, όπως και οι μηχανισμοί απογραφής των περιουσιακών στοιχείων. Υπολογίζεται ότι η έκταση των εθνικών κτημάτων ανερχόταν χονδρικά σε 4.000.000 έως 5.000.000 στρέμματα.

β) Η διανομή των «εθνικών γαιών», αν και αποτελούσε γενική επιθυμία, συναντούσε πολλά προβλήματα στην πράξη. Πολλοί από τους καλλιεργητές των κτημάτων αυτών είχαν δικαιώματα εκμετάλλευσης της γης από τα προεπαναστατικά χρόνια. Καλλιεργούσαν δηλαδή

για πολλές γενιές τα χωράφια, αποδίδοντας ένα ποσοστό (περίπου 15%) στον κατ' όνομα ιδιοκτήτη, καθώς και το φόρο επί της παραγωγής, τη δεκάτη. Όπως επιβεβαιώνεται και στο παράθεμα οι χωρικοί καλλιεργούσαν τις εθνικές γαίες όπως και πριν την Επανάσταση καταβάλλοντας στο κράτος και τον φόρο της δεκάτης, αλλά κι ένα φόρο χρήσης της εθνικής γης που αρχικά ανερχόταν στο 20% της παραγωγής αλλά αργότερα μειώθηκε στο 15%. Οπωσδήποτε είχαν ισχυρά δικαιώματα ιδιοκτησίας πάνω στη γη και ήταν δύσκολο για το κράτος να τους ζητήσει να την εξαγοράσουν καταβάλλοντας υψηλό τίμημα. Η εξαγορά, εξάλλου, προϋπέθετε και ξεκάθαρους τίτλους ιδιοκτησίας, προσδιορισμό δηλαδή του προς εξαγορά αντικειμένου, πράγμα που ήταν ανύπαρκτο στον οθωμανικό χώρο, όπου υπήρχαν συνήθως επάλληλα δικαιώματα επί της γης.

Από την άλλη πλευρά, στη Στερεά Ελλάδα, ένα σημαντικό τμήμα των εθνικών γαιών, που δεν ήταν υπό τον έλεγχο των επαναστατών στο τέλος του πολέμου, πέρασαν άμεσα στα χέρια ιδιωτών με απευθείας εξαγορά από τους οθωμανούς ιδιοκτήτες τους, σε χαμηλή μάλιστα τιμή. Έτσι, το κράτος έχανε την ευκαιρία της διαμεσολάβησης και της αποκόμισης προσόδων. Δεν ήταν επίσης σπάνιες οι καταπατήσεις, ιδιαίτερα σε εποχές ταραχών και κρίσης, καταπατήσεις που δύσκολα μπορούσαν να αποδειχθούν σε εδάφη με αμφισβητούμενα πιστοποιητικά ιδιοκτησίας. Στο χώρο της έγγειας ιδιοκτησίας, το οθωμανικό δίκαιο διέφερε σημαντικά από το βυζαντινορωμαϊκό, το οποίο υιοθέτησε το ελεύθερο ελληνικό κράτος, και σύμφωνα με το οποίο, όπως αναφέρεται και στο παράθεμα, οι Έλληνες ιδιοκτήτες γης, είτε γαιοκτήμονες είτε χωρικοί, απέκτησαν πλέον το δικαίωμα απόλυτης ιδιοκτησίας της γης και όχι απλής κατοχής της, εφόσον διέθεταν τουρκικούς τίτλους κατοχής των κτημάτων τους. Η προσαρμογή των πραγματικών δεδομένων στη μεταβολή αυτή άφησε μεγάλα περιθώρια για κάθε είδους ατασθαλίες.

B2.

Η ακτινοβολία των επιτευγμάτων των ευρωπαϊκών κρατών στον τομέα της βιομηχανίας ήδη από το 19^ο αιώνα έφερνε διαρκώς στο προσκήνιο το ζήτημα της βιομηχανικής ανάπτυξης, η απουσία όμως των απαραίτητων για την ανάπτυξη της βιομηχανίας προϋποθέσεων οδηγούσε τις προθέσεις σε αδιέξοδο.

Η εμφάνιση μονάδων παραγωγής, που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν βιομηχανικές, άρχισε κατά τις πρώτες δεκαετίες της ανεξαρτησίας με αποσπασματικό, ευκαιριακό ίσως τρόπο. Οι μονάδες αυτές αποσκοπούσαν στην εξυπηρέτηση τοπικών αναγκών, οι οποίες σχετίζονταν με την επεξεργασία αγροτικών προϊόντων. Επρόκειτο κυρίως για εξέλιξη των παραδοσιακών αλευρόμυλων, των ελαιοτριβείων, των βυρσοδεψείων και των κλωστηρίων. Οι μονάδες όμως αυτές δεν αποτέλεσαν την αφετηρία για τη δημιουργία πιο σύνθετων βιομηχανικών συγκροτημάτων αλλά, στις περισσότερες περιπτώσεις, παρέμειναν στάσιμες και περιορισμένες ως προς τα οικονομικά τους μεγέθη. Ο δισταγμός αυτός οφειλόταν ίσως στη μικρή έκταση της εγχώριας αγοράς, στην πίεση των εισαγόμενων προϊόντων αλλά και στην έλλειψη πολυάριθμου, ειδικευμένου και φθηνού εργατικού δυναμικού. Την απουσία αυτών των προϋποθέσεων υπογραμμίζει και ο Δερτιλής στο έργο του Ιστορία του ελληνικού κράτους 1830-1920, αφού επικεντρώνεται στη μικρή έκταση της εσωτερικής αγοράς η οποία ήταν ανίκανη να τροφοδοτήσει ζήτηση για προϊόντα μεγάλης βιομηχανίας αλλά και στην έλλειψη εργατικού δυναμικού ανταγωνιστικού διεθνώς.

Χρειάστηκε να περάσουν σαράντα περίπου χρόνια από την απόκτηση της εθνικής ανεξαρτησίας για να παρατηρηθεί μια πρώτη απόπειρα ανάπτυξης των βιομηχανικών δραστηριοτήτων στη χώρα. Γύρω στα 1870 σημειώθηκε κάποιο κύμα ίδρυσης βιομηχανικών επιχειρήσεων, περισσότερων από εκατό, ενώ ταυτόχρονα παρατηρήθηκε κάποια τάση αύξησης του δυναμικού των ήδη υπάρχουσών μονάδων. Πολύ γρήγορα όμως, η απόπειρα αυτή έχασε τη δυναμική της και οι σχετικές δραστηριότητες επέστρεψαν στην ύφεση και τη στασιμότητα. Ο Δερτιλής παραθέτει και άλλες προϋποθέσεις που απαιτούνταν για την

ανάπτυξη της βιομηχανίας στην Ελλάδα. Ήταν , λοιπόν, ανύπαρκτη η τεχνογνωσία αλλά και το ειδικευμένο προσωπικό που θα την εφαρμόσει, ενώ ούτε ο αριθμός των επενδύσεων ήταν ικανοποιητικός. Απουσίαζαν, εξάλλου, οι δημόσιες επενδύσεις στην υποδομή της οικονομίας αλλά και μια διαμορφωμένη αγορά προστατευμένη από το εξωτερικό με αρκετούς εξωτερικούς φραγμούς, φυσικούς ή δασμολογικούς. Την ίδια στιγμή δεν υπήρχαν οι ελάχιστοι δυνατοί εσωτερικοί φραγμοί, φυσικοί ή φορολογικοί.

Επομένως ήταν φυσικό επακόλουθο να μην υπάρχει εκβιομηχάνιση στην Ελλάδα ούτε πριν από το 1881, εξαιτίας ακριβώς της ανυπαρξίας αυτών των προϋποθέσεων αλλά ούτε μεταξύ 1882 και 1912